

**ΟΜΙΛΙΑ ΣΕΒΑΣΜΙΩΤΑΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ  
ΑΙΤΩΛΙΑΣ ΚΑΙ ΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ  
κ. ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ  
ΣΤΗΝ Β' ΠΑΝΑΥΣΤΡΑΛΙΑΝΗ ΙΕΡΑΤΙΚΗ ΣΥΝΑΞΗ  
ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΑΥΣΤΡΑΛΙΑΣ**

**29 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ – 1 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 2025  
ΣΥΔΝΕΪ**

**ΘΕΜΑ ΕΙΣΗΓΗΣΗΣ:**  
*«Ηλεκτρονικά μέσα κοινωνικής δικτύωσης  
και  
Ορθόδοξη ποιμαντική»*

**Σεβασμιώτατε Αρχιεπίσκοπε Αυστραλίας κ. Μακάριε,  
Σεβασμιώτατοι και Θεοφιλέστατοι Άγιοι Αρχιερείς,  
Σεβαστοί Πατέρες και Αδελφοί,**

Μπορεί να ταξιδέψαμε 20 ώρες, σχεδόν, αεροπορικά για να βρεθούμε κοντά σας, ωστόσο, είμαι βέβαιος πως θα συμφωνήσετε μαζί μου στην διαπίστωση ότι χάρη στην τεχνολογία οι αποστάσεις μεταξύ των χωρών μειώθηκαν σημαντικά!

Σε παλαιότερες εποχές, ένα ταξίδι στο εξωτερικό σήμαινε απομάκρυνση από την καθημερινότητα της πατρίδας και της οικογένειας, καθώς η τηλεφωνική επικοινωνία συνήθως δεν ήταν εύκολη. Αποτελούσε όμως και απομάκρυνση ψυχική, καθώς η αίσθηση του ταξιδιώτη, σχετιζόταν με την μετάβαση σε μια αλλότρια πραγματικότητα, με την γνωριμία συνηθειών ενός άλλου λαού, με διαφορετικούς ρυθμούς καθημερινότητας και μάλιστα σε ξένη γλώσσα!

Σήμερα, τα πράγματα έχουν αλλάξει ριζικά! Όταν προσγειωθήκαμε στο αεροδρόμιο του Σύδνεϋ, είχαμε την αίσθηση

πώς βρισκόμασταν ακόμα στην Ελλάδα. Παρατηρήσαμε τις ίδιες διαφημίσεις, τις γνωστές πολυεθνικές εταιρείες φαγητού, και παραδόξως την ίδια συμπεριφορά, ιδιαίτερα των νέων ανθρώπων: Ένα κινητό ως προέκταση του χεριού, ακουστικά στα αυτιά για διασκέδαση ή επικοινωνία και πανομοιότυπο στυλ ντυσίματος.

Είναι γεγονός ότι το βράδυ που θα επιστρέψουμε στα καταλύματά μας, με ένα απλό «κλικ» θα ενημερωθούμε με κάθε λεπτομέρεια για τις εκκρεμότητες στους τόπους της διακονίας μας, θα επικοινωνήσουμε με τους συνεργάτες μας σαν να βρίσκονται στο διπλανό δωμάτιο, θα ενημερωθούμε για τις τοπικές ειδήσεις, θα ανοίξουμε τα email μας και γενικά θα έχουμε τη δυνατότητα να μην αλλάξουμε στο ελάχιστο τις καθημερινές μας συνήθειες.

Όλη η οικουμένη, πλέον, είναι μια παγκόσμια κοινότητα! Και από εκκλησιαστικής απόψεως, κάθε ορθόδοξη ενορία, απανταχού της γης, αντιμετωπίζει παρεμφερή προβλήματα, ερωτήματα, αγωνίες αλλά και την ανάγκη για κοινή αντιμετώπιση.

## **ΠΡΟΣΕΓΓΙΖΟΝΤΑΣ ΤΟΥΣ ΟΡΟΥΣ**

Πριν προσεγγίσει κανείς το θέμα **«Ορθόδοξη ποιμαντική και ηλεκτρονικά μέσα κοινωνικής δικτύωσης»**, καλό είναι να διευκρινιστούν τα εξής. Ο σκοπός της ποιμαντικής για την Ορθόδοξη Εκκλησία **παραμένει πάντοτε ο ίδιος**. Ο Ορθόδοξος Ποιμένας είτε μέσω του κηρύγματος, είτε μέσω των Ιερών Μυστηρίων της Εκκλησίας, είτε μέσω των δραστηριοτήτων της ενοριακής ζωής, είτε μέσω των διαπροσωπικών σχέσεων, αποσκοπεί στο να ανοίξει δρόμους συνάντησης του πιστού με τον Χριστό. Ο απώτερος σκοπός της ποιμαντικής είναι οι άνθρωποι να γνωρίσουν, να αγαπήσουν και να μιμηθούν την ζωή του Χριστού και των Αγίων Του. Και κάτι ακόμα! Η ποιμαντική δεν αποτελεί μόνο καθοδήγηση αλλά και συμπόρευση. Δεν πραγματοποιείται με οδηγίες αφ' υψηλού αλλά με συγκατάβαση στις δυνατότητες και

τις ανάγκες του ποιμενομένου. Δεν αποτελεί θεραπεία με την ψυχολογική έννοια του όρου αλλά αποκάλυψη του κάλλους της εικόνας του Θεού, που υπάρχει σε κάθε άνθρωπο και επαναφορά του στο «κατά φύσιν ζην». Για τον Ορθόδοξο Ποιμένα, η ποιμαντική είναι «σχέση προσώπων», που πηγάζει από την σχέση με τον ίδιο τον Χριστό. «Είδες τον αδελφό σου, είδες τον Θεό σου», αναφέρει ο γέροντας Απολλώ στο Γεροντικό.

Ο πλησίον μας, όπως και εμείς οι ίδιοι, ζούμε σε έναν κόσμο με ανατροπές, με νέες δυνατότητες, με απρόβλεπτες εξελίξεις, με νέα εργαλεία, τελικά βιώνουμε έναν καινούργιο πολιτισμό, ο οποίος αναδιαμορφώνει τις σχέσεις, δομεί νέο ψυχισμό και διαθέτει νέα μέσα και διαύλους επικοινωνίας. Εάν η ορθόδοξη ποιμαντική επιθυμεί να συναντήσει τον σύγχρονο άνθρωπο, θα το επιτύχει μόνο με τη γνώση αυτής της νέας πραγματικότητας, της δυνατότητας να χειριστεί τα νέα εργαλεία της και την ικανότητα να πολλαπλασιάσει τα οφέλη και να περιορίσει τους κινδύνους που απορρέουν από αυτήν. Κυρίως όμως, πρέπει να θέσει σοβαρά στον εαυτό της το ερώτημα «τί είναι ο άνθρωπος». Οι μεγάλοι ορθόδοξοι θεολόγοι του 20<sup>ου</sup> αιώνα, οι οποίοι προέβλεψαν πως ο 21<sup>ος</sup> αιώνας θα είναι ο αιώνας της χριστιανικής ανθρωπολογίας, δικαιώνονται πλήρως.

### **«ΤΙ ΕΙΝΑΙ Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ»**

Αλήθεια, «τί είναι ο άνθρωπος»; Η ανάπτυξη της φιλοσοφικής σκέψης, έδωσε απαντήσεις, οι οποίες κινούνται προς δύο, κυρίως, κατευθύνσεις: Είτε προς την κατεύθυνση κατά την οποία ο άνθρωπος αποτελεί παράγωγο του περιβάλλοντος και των κοινωνικο-οικονομικών σχέσεων μέσα στις οποίες ζει, είτε προς την κατεύθυνση κατά την οποία ο άνθρωπος έχει μέσα του ένα αναλλοίωτο πνευματικό περιεχόμενο με αιώνια προοπτική, μία

οντολογία, η οποία δημιουργεί διαχρονικά ερωτήματα και διαχρονικές ανάγκες, τις οποίες προσπαθεί να ικανοποιήσει με τα εκάστοτε εργαλεία που διαθέτει.

Η ορθόδοξη ποιμαντική δεν αδιαφορεί για την πρώτη φιλοσοφική κατεύθυνση. Βεβαίως και ο άνθρωπος διαμορφώνεται από το περιβάλλον του. Αλίμονο αν παραβλέπαμε αυτήν την πραγματικότητα. Τότε, ως Εκκλησία θα καλούμασταν να ζήσουμε εκτός τόπου και χρόνου, περιθωριοποιημένοι, διαρκώς αναπολώντας ένα υπέροχο παρελθόν, ασυνεπείς όμως με τον Ιδρυτή της Εκκλησίας μας, τον Κύριό μας. Ο Χριστός έδρασε σε συγκεκριμένο τόπο και συγκεκριμένο χρόνο, αφήνοντάς μας μια αιώνια παρακαταθήκη εισόδου στο εκάστοτε παρόν και μεταμόρφωσης με τα μέσα και το παράδειγμα που προσέφερε ο Ίδιος.

Το γεγονός, όμως, αυτό δεν αναιρεί μια πραγματικότητα: Για την ορθόδοξη ποιμαντική, ο άνθρωπος φέρει μέσα του τη σφραγίδα του αιώνιου και του διαχρονικού. Ο άνθρωπος είναι εικόνα Θεού και έχει ως μοναδικό σκοπό τη θέωση, δηλαδή την ένωση με έναν Θεό ακατάληπτο και ακατανόητο ως προς την φύση, όχι όμως μακρινό και απρόσιτο ως προς τη σχέση. Έναν Θεό διαρκώς πλησίον, έτοιμο να καθοδηγήσει τον άνθρωπο στην έξοδο από τα αδιέξοδά του και να του δείξει τον δρόμο προς την πραγμάτωση του καθ' ομοίωσιν, η οποία αποτελεί τον απώτερο σκοπό της ανθρώπινης ύπαρξης.

Αυτό είναι το πλαίσιο μέσα στο οποίο πρέπει να κινηθούμε, αν θέλουμε να αρθρώσουμε λόγο ορθόδοξης ποιμαντικής κατανοητό και αποδεκτό στη σύγχρονη πραγματικότητα.

## **ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΑ ΜΕΣΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΔΙΚΤΥΩΣΗΣ (ΗΜΚΔ) :**

## **ΕΝΑ ΝΕΟ ΠΕΔΙΟ ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΗΣ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗΣ ΜΕ ΤΟΝ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΚΟΣΜΟ**

Στο πλαίσιο αυτό, δεν είναι δυνατόν να αγνοήσουμε την πιο διαδεδομένη μορφή επικοινωνίας, ομαδοποίησης, προβολής ιδεών και άμεσης κριτικής, τα ηλεκτρονικά μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Συνήθως αναφέρονται απλώς, ως μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Αν θέλουμε, όμως, να ακριβολογούμε θα πρέπει να τα ονομάσουμε ηλεκτρονικά μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Ο όρος «ηλεκτρονικά» νομίζω πως είναι απαραίτητος διότι, αφ' ενός υποδηλώνει έναν νέο, άυλο και εικονικό πεδίο συνάντησης και αφετέρου εμπεριέχει την ψευδαίσθηση της εγγύτητας.

Η ψηφιακή «κοινωνική» δικτύωση για πρώτη φορά στην ανθρώπινη ιστορία εκμηδενίζει τις αποστάσεις και υποκαθιστά την φυσική παρουσία δύο ή περισσότερων ανθρώπων, οι οποίοι αποφασίζουν να αλληλοεπιδράσουν με οποιοδήποτε διαπροσωπικό τρόπο. Τα ηλεκτρονικά μέσα κοινωνικής δικτύωσης, χωρίς καμία αμφιβολία, μάς καλούν επείγοντως να αναλογιστούμε για την ουσία των ανθρωπίνων σχέσεων και ειδικότερα των σχέσεων εντός της Εκκλησίας.

Πρέπει να ομολογήσουμε, ότι η προσέγγιση του εν λόγω θέματος είναι απαιτητική, όχι μόνον λόγω περιορισμένου χρόνου αλλά και γιατί η ψηφιακή πραγματικότητα εξελίσσεται με ραγδαίους ρυθμούς, θέτοντας σε εγρήγορση την ορθόδοξη θεολογία να παρακολουθεί διαρκώς τις εξελίξεις ανταποκρινόμενη σε πρωτόγνωρες προκλήσεις που αφορούν στον πυρήνα της διδασκαλίας της. Έχουμε όμως στη διάθεσή μας αρκετά δεδομένα, τα οποία μπορούν να αποτελέσουν ένα έρεισμα για διάλογο. Τα δεδομένα αυτά, δίνουν στην ορθόδοξη ποιμαντική την ευκαιρία να εντοπίσει δυνατότητες αλλά και κινδύνους για σωματικές, ψυχικές και πνευματικές δυσλειτουργίες, που συχνά μοιάζουν ανεπανόρθωτες.

## **ΤΙ ΠΡΟΣΦΕΡΟΥΝ ΤΑ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΑ ΜΕΣΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΔΙΚΤΥΩΣΗΣ;**

### **1) Επικοινωνία και διάχυση πληροφορίας**

Ποιες είναι οι δυνατότητες των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, όπως είναι το facebook, το Instagram και άλλων, οι οποίες σιγά σιγά εκτοπίζουν τις παραδοσιακές (βλέπετε πως και στην τεχνολογία δημιουργείται μια ιδιότυπη παράδοση) και απευθύνονται σε όλο και μικρότερες ηλικίες;

Το πρώτο πράγμα που προσφέρουν είναι η ευκολία διάχυσης του μηνύματος. Κάθε ανάρτηση κρύβει δυο πράγματα: ένα μήνυμα και μια πρόσκληση. Ακόμα και η πιο προσωπική ανάρτηση καταθέτει στο διαδίκτυο έναν τρόπο σκέψης, έναν τρόπο ζωής και έναν τρόπο κοσμοαντίληψης, δηλαδή μια ιδιότυπη προσωπική φιλοσοφία. Συγχρόνως, καλεί τον αποδέκτη να ταυτιστεί με αυτή την κοσμοθεωρία, να δικτυωθεί με άλλους που την ενστερνίζονται ώστε να οδηγηθούν ακόμη και σε κοινές δράσεις.

Σε αυτή την πανσπερμία ιδεών, δυστυχώς, συνήθως δεν επικρατεί η αλήθεια, αλλά η τεχνική· η τεχνική της επικοινωνίας! Δεν επικρατεί η σοβαρότητα του επιχειρήματος, αλλά η γοητεία, το σύνθημα και η απλοϊκότητα της αντίθεσης «άσπρο-μαύρο».

Παράλληλα, η επαλήθευση μιας είδησης είναι σχεδόν ανέφικτη. Η πραγματικότητα συγχέεται με την εικονική πραγματικότητα. Είναι βέβαιο πως με την τεχνητή νοημοσύνη, υπό την οποία η πραγματικότητα κατασκευάζεται, η ανθρωπότητα βυθίζεται σε μια βαθιά καχυποψία, με θύμα την αλήθεια.

### **2) Αυτοκαταξίωση**

Το δεύτερο πράγμα που προσφέρουν οι πλατφόρμες αυτές είναι η αίσθηση πως «υπάρχω και αξίζω». Κάθε ανάρτηση, ακόμη και κάθε σχόλιο, αποτελεί, ιδιαίτερα για τον νέο άνθρωπο που ψάχνει

τη θέση του στον κόσμο, μια διακήρυξη «πως υπάρχω, έχω γνώμη», και μάλιστα μια γνώμη, την οποία θα αναρτήσω έτσι ώστε να την αντιληφθούν όσο το δυνατόν περισσότεροι, για να τους ωθήσω να την λάβουν σοβαρά υπόψη και, αν μπορώ, να τους πείσω για αυτήν. Η διαδικασία αυτή αποτελεί αντίδραση του ατόμου σε ένα αίσθημα γενικευμένης ασημαντότητας.

Ζούμε σε μια περίοδο της ανθρώπινης ιστορίας, κατά την οποία αντιλαμβανόμαστε έντονα το μέγεθος των αριθμών. Για πρώτη φορά έχουμε, μέσω της εικόνας, πληροφόρηση για την ύπαρξη 8 δισεκατομμυρίων ανθρώπων που ζούνε μαζί μας στον πλανήτη. Έχουμε εικόνες απίστευτου συνωστισμού, απίστευτου μποτιλιαρίσματος, απίστευτης πυκνότητας κυκλοφορίας στους δρόμους, στα mall, στις παραλίες. Συγχρόνως, έχουμε ενημέρωση των αποστάσεων στο σύμπαν. Αρκεί μια εικόνα στο διαδίκτυο για να μας πείσει πόσο μικρή είναι η Γη σε σχέση με το ηλιακό μας σύστημα, τον γαλαξία μας, τα νέφη των γαλαξιών, το βάθος του σύμπαντος. Ποτέ άλλοτε ο άνθρωπος δεν είχε τόσο έντονη την αίσθηση της ελαχιστότητάς του. Και αυτή η συνειδητοποίηση είναι τρομακτική! Ο άνθρωπος αισθάνεται ένα τίποτα, έρμαιο κάθε είδους δυνάμεων που τον κατευθύνουν, τον επηρεάζουν και ρυθμίζουν την ζωή του. Σε αυτή την αίσθηση τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης προσφέρουν μια ψευδαίσθηση σημαντικότητας. «Αναρτώ άρα υπάρχω»!

Σταδιακά, η αποδοχή των άλλων πήρε αξία ταυτότητας. Το άτομο μαθαίνει τον εαυτό του από τον αριθμό των likes. Όπως έλεγε και μια διαφήμιση διεθνούς εταιρείας ρούχων, που την βλέπουμε αναρτημένη σε όλα τα αεροδρόμια, «YOY ARE YOUR FAME», δηλαδή «ΕΙΣΑΙ Η ΦΗΜΗ ΣΟΥ», αξίζεις όσο τα likes που παίρνεις. Κάθε ανάρτηση, λοιπόν, συνοδεύεται από το άγχος του ποσοστού της αποδοχής. Η ανάγκη για αγάπη έχει εκπέσει στην ανάγκη για θαυμασμό, στην ανάγκη για τροφοδοσία ενός ναρκισσισμού. Κάθε like αυξάνει την αυτοεκτίμησή του ατόμου, το οποίο είναι έτοιμο να παρουσιάσει όχι την αλήθεια του, αλλά αυτό

που θέλουν οι άλλοι για να το αποδεχτούν. Ξαφνικά, όλοι κυνηγάμε την αποδοχή όλων, «όλοι οι διψασμένοι κυνηγάμε τους άλλους διψασμένους για να μας ξεδιψάσουν». Τις περισσότερες φορές ωστόσο, πίσω από αυτόν τον διαδικτυακό θαυμασμό, είναι βέβαιο πως κρύβεται ο φθόνος και η διέγερση του αισθήματος μειονεξίας, αυτό που ονομάζουμε «κόμπλεξ» για κάτι που πέτυχε ο άλλος και τώρα πρέπει να κάνω και εγώ ό, τι μπορώ για να το επιτύχω, προκειμένου να γίνω αποδεκτός.

### 3) Σχέση και ένταξη

Ένα τρίτο πράγμα που προσφέρουν τα ηλεκτρονικά μέσα κοινωνικής δικτύωσης είναι ένας νέος τρόπος δημιουργίας σχέσεων. Αξίζει τον κόπο να μείνουμε λίγο περισσότερο στο θέμα «ανθρώπινες σχέσεις», διότι αποτελούν καθοριστικό παράγοντα προσωπικής ολοκλήρωσης και ευτυχίας, όπως αποδεικνύουν πλήθος μελετών σχετικά με τους παράγοντες της εσωτερικής ισορροπίας και της μακροβιότητας. Οι σχέσεις με φυσική παρουσία, όπως τις γνώριζαν οι άνθρωποι επί αιώνες, χαρακτηρίζονταν από δύο πράγματα:

A. Την έξοδο από την ατομική απομόνωση και την φυσική-προσωπική προσέγγιση με τον άλλον.

B. Τον κόπο που απαιτεί μια σχέση για να αποκτήσει βάθος και να συνδέσει δύο ή περισσότερους ανθρώπους με αμοιβαία εμπιστοσύνη.

Τα δύο ανωτέρω χαρακτηριστικά καθιστούν τις ανθρώπινες σχέσεις, τουλάχιστον όπως τις γνωρίζαμε μέχρι τώρα, σε αληθινό άθλημα, που απαιτεί επιμονή, υπομονή και άσκηση στην ανοχή, την συγχωρητικότητα, το θάρρος να λέω «όχι», την προθυμία να

υποχωρώ, έστω και αν πιστεύω πως έχω δίκιο, και τελικά, στη διαρκή μείωση του έμφυτου εγωισμού, που χαρακτηρίζει κάθε ανθρώπινη ύπαρξη, από τη γέννησή της.

Και παρ' όλα αυτά, το μέλλον μας σχέσης δεν είναι εγγυημένο και υπάρχει περίπτωση ο κόπος που καταβλήθηκε να πάει χαμένος. Η κάθε σχέση εμπεριέχει το ενδεχόμενο της άρνησης εκ μέρους του άλλου, της φθοράς ακόμη και της προδοσίας. Τέτοιες εξελίξεις γνωρίζουμε όλοι πως απαιτούν δεξιότητες διαχείρισης αλλά και δυνατότητα υπέρβασης όλων των αρνητικών ψυχολογικών καταστάσεων και αποφασιστικότητα για νέο ξεκίνημα.

Οι νεότερες γενιές όμως δεν εκπαιδεύονται ούτε στην υπομονή ούτε στη διαχείριση της αποτυχίας. Η θεοποίηση της ευκολίας έχει μειώσει δραματικά την υπομονή και την καρτερία στις ανθρώπινες σχέσεις. Μια απόρριψη μπορεί, πλέον, να συντρίψει έναν νέο άνθρωπο και για τον λόγο αυτό, οι σχέσεις στις μέρες μας είναι εύθραυστες και διαρκούν όσο ο σχετιζόμενος διατηρεί στεγανό τον προσωπικό του χώρο. Είναι επιβεβαιωμένο πως, κυρίως, οι νέοι άνθρωποι αποσύρονται από κάθε είδους σχέση, όταν αισθανθούν πως απειλείται η ελευθερία και η αυτονομία τους, όταν καλούνται να αλλάξουν, να εξελιχθούν, να ωριμάσουν και να αναπλαισιώσουν. Οι νέοι μας αρνούνται εν πολλοίς να πληρώσουν το τίμημα του κόπου προς την ψυχική και πνευματική ενηλικίωση.

Αυτός ο στεγανός προσωπικός χώρος βρίσκει, σε απόλυτο βαθμό, την εφαρμογή του στα ηλεκτρονικά μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Οι άνθρωποι σχετίζονται από το χώρο της απόλυτης μοναξιάς τους, είναι αθέατοι και ασφαλείς, και μάλιστα, για ακόμη μεγαλύτερη ασφάλεια, μπορούν να παρουσιαστούν σαν κάποιος άλλος. Μπορεί να σχετίζομαι στο διαδίκτυο, δεν έχω όμως όνομα. Η ανωνυμία μου αποτελεί την εξασφάλιση μου. Στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης είναι εύκολη η χρήση της ψηφιακής μάσκας, του ψηφιακού προσώπου. Μπορώ να μιλήσω ως κάποιος άλλος, είμαι αόρατος, είμαι κρυμμένος. Μπορώ να σχετιστώ μέχρι του

σημείου που αισθάνομαι απειλή. Τότε αποχωρώ, πατώντας απλώς ένα delete στην επαφή. Θα αναζητήσω άλλους θαυμαστές, θα εξελίξω τους τρόπους απόκρισής μου. Δεν έχω σκοπό να διακινδυνεύσω τίποτα, δεν έχω σκοπό να προσφέρω τίποτα, από σένα δεν χρειάζομαι τίποτε άλλο παρά μόνο τον θαυμασμό σου, έστω και τον στιγμιαίο.

Κι όμως! Η ανάγκη, ιδιαίτερα των νέων ανθρώπων, για ένταξη σε ένα ευρύτερο σύνολο, σε μια ευρύτερη οικογένεια παραμένει έντονη και αναπόδραστη. Εντονότερη, μάλιστα, καθιστούν την ανάγκη αυτή, η κρίση που διέρχεται η οικογένεια κυρίως στις δυτικές κοινωνίες, η έλλειψη συλλογικών οραμάτων και η εξαφάνιση χώρων που μέχρι πρότινος ικανοποιούσαν την ανάγκη του «ανήκειν». Αυτές τις ελλείψεις τείνει να υποκαταστήσει η ηλεκτρονική κοινωνική δικτύωση. Μόνο που τώρα, η συλλογικότητα αντικαθίσταται από τα fun club ή από άυλες και απρόσωπες ομάδες με χαρακτηριστικό την εκτόνωση του θυμού ή της απελπισίας με άναρθρες διαδικτυακές κραυγές και η ανούσια κριτική, η ατεκμηρίωτη επί δικαίων και αδίκων και, φυσικά, χωρίς συνέπειες.

Κάθε ένταξη στο διαδίκτυο, είτε σε μια ευρύτερη πλατφόρμα κοινωνικής δικτύωσης, είτε σε υποομάδες, δίνει την ψευδαίσθηση πως ο άνθρωπος κάπου ανήκει, πως έχει αδελφούς, φίλους, συγγενείς σε όλη τη γη. Πως υπάρχουν κάποιοι που συμμερίζονται τους φόβους, τις αγωνίες, τα όνειρα, τις ελπίδες του. Μπορεί να περνάει ατελείωτες ώρες μοναξιάς μέσα σε ένα σκοτεινό δωμάτιο με μοναδικό φως εκείνο της οθόνης, αισθάνεται όμως πως περιβάλλεται από άυλες υπάρξεις που τον νοιώθουν, τον καταλαβαίνουν και που είναι σε θέση, αν μη τι άλλο, να του γράψουν ένα μήνυμα επιφανειακής συμπαράστασης, εάν και όταν τολμήσει να μιλήσει για τον πόνο του.

Θα συνοψίσω αυτά τα 3 σημεία με 3 λέξεις:

**Επικοινωνία, Αυτοκαταξίωση, Σχέσεις**

Μέσα στις τρεις αυτές λέξεις περιέχεται, όχι μόνον η ουσία των ηλεκτρονικών μέσων κοινωνικής δικτύωσης αλλά και οι ανάγκες που εξυπηρετούν και τα κάνουν τόσο δημοφιλή. Εξυπηρετούν ανάγκες ταυτισμένες με το πνευματικό dna του ανθρώπου και για το λόγο αυτό η ορθόδοξη ποιμαντική όχι μόνο πρέπει να διαλεχθεί μαζί τους αλλά και να τα θεωρήσει ως εργαλεία και κυρίως ως αφορμή για να επικαιροποιήσει τις πρακτικές της και να δει τις ποιμαντικές της προσπάθειες να αποδίδουν περισσότερους καρπούς.

## **Η ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ ΑΞΙΟΠΟΙΕΙ ΤΙΣ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΤΩΝ ΗΜΚΔ ΜΕ ΔΙΑΚΡΙΣΗ**

Καταρχάς, η επικοινωνία μέσω των ηλεκτρονικών μέσων κοινωνικής δικτύωσης αποτελεί, πλέον, ίσως τον βασικό τρόπο μετάδοσης των ιδεών. Κάθε ενέργεια και κάθε πρωτοβουλία, εάν δεν κοινοποιηθεί είναι σαν να μην έχει πραγματοποιηθεί. Δεν υπάρχει καμιά αμφιβολία λοιπόν πως η διάδοση του Ευαγγελίου δεν μπορεί να αγνοήσει τα μέσα αυτά. Η καλή προετοιμασία και η ορθή ερμηνεία του ευαγγελικού και πατερικού λόγου, συνδυασμένη με επαρκή γνώση όλων των μεθόδων που καθημερινά η παγκόσμια επικοινωνία επισημαίνει και αναπτύσσει, δεν μπορεί παρά να αποτελέσει προσφορά ζωής και να υπερβεί δυσκολίες που προκύπτουν. Όπως τις μεγάλες γεωγραφικές αποστάσεις που χαρακτηρίζουν πολλές τοπικές εκκλησίες αλλά και η αδυναμία πολλών αδελφών μας, για λόγους υγείας, να βρεθούν κοντά στην εκκλησιαστική κοινότητα. Παράλληλα, η ορθόδοξη ποιμαντική καλείται να αντιμετωπίσει δύο μεγάλους πειρασμούς:

Α. Ο πρώτος είναι πως δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι το κήρυγμα αποτελεί καρπό της ενότητας της κοινότητας με κεφαλή τον Επίσκοπο και όχι ατομική πρωτοβουλία κάποιων μελών ή ακόμη και στελεχών ενοριών Ιερών Μητροπόλεων. Η ευκολία της

διάδοσης με ηλεκτρονικό τρόπο δεν μπορεί να γίνεται ανεξέλεγκτα. Και βεβαίως, ο κίνδυνος αυτός δεν αποφεύγεται απλώς με απαγορεύσεις. Απαιτείται ουσιαστική κατήχηση σε θέματα εκκλησιολογίας και δογματικής. Η ανάγκη της Εκκλησίας να καλλιεργήσει στα μέλη της ορθόδοξα πνευματικά κριτήρια και να αναλάβει η ίδια την συστηματική και ποιοτική παραγωγή ευαγγελικού και πατερικού λόγου, συνοδευόμενου από την ορθή ερμηνεία, η οποία θα αναπαύσει τον σημερινό άνθρωπο, είναι πλέον τεράστια.

Παράλληλα, η Εκκλησία πρέπει να διαφυλάξει την εκκλησιολογία της, η οποία έχει ως βασικό άξονα την συγκρότησή της με κέντρο ενότητας τον τοπικό Επίσκοπο. Βεβαίως, κανείς δεν μπορεί να εμποδίσει τον οποιονδήποτε να ακούσει μία διαδικτυακή ομιλία ενός οποιουδήποτε Ιεράρχη. Η εκκλησιαστικότητα όμως δεν εξαντλείται εκεί. Η Εκκλησία συγκροτείται ως Σώμα Χριστού σε συγκεκριμένο τόπο και χρόνο. Για τον λόγο αυτό, κρίνεται επιτακτικότερη από ποτέ, η ανάγκη δημιουργίας όσο το δυνατόν περισσότερων ευκαιριών ζωντανής επικοινωνίας του Επισκόπου με το ποίμνιό του, με κορωνίδα αυτής το μυστήριο της Θείας Ευχαριστίας. Η Θεία Λειτουργία αποτελεί και θα αποτελεί πάντα το αποκορύφωμα της ορθόδοξης ποιμαντικής και την πεμπουσία της ευχαριστιακής κοινότητας. Πιθανόν λοιπόν, ο 21<sup>ος</sup> αιώνας να μην αποτελεί μόνο τον αιώνα της ορθόδοξης ανθρωπολογίας αλλά και της ορθόδοξης εκκλησιολογίας.

Β. Ένας δεύτερος πειρασμός αφορά εκείνες τις πτυχές της εκκλησιαστικής και λατρευτικής ζωής οι οποίες, από τη φύση τους, απευθύνονται στα μέλη της Εκκλησίας, τα οποία έχουν μια στοιχειώδη γνώση όρων και συμβόλων. Καλώς ή κακώς, δεν έχουμε δυνατότητα να επιλέξουμε ποιος παρακολουθεί και με ποιες προϋποθέσεις και δυνατότητες. Υπάρχει λοιπόν ο κίνδυνος, οι καλές προθέσεις να οδηγήσουν σε αντίθετα αποτελέσματα. Παραδείγματος χάριν, η ένδυση του Επισκόπου πριν τη Θεία Λειτουργία κατά τη διάρκεια του **Καιρού** στα μάτια ενός εντελώς

αποξενωμένου ανθρώπου από την εκκλησιαστική ζωή μπορεί να του δώσει την εικόνα μιας διαδικασίας, η οποία δεν έχει καμία σύνδεση με το παρόν. Πώς μπορεί ένας κοσμικός άνθρωπος να αναγνωρίσει τους συμβολισμούς αυτής της ακολουθίας και να αντιληφθεί πως κάθε κίνηση και κάθε ιερό ένδυμα κρύβουν έναν βαθύ συμβολισμό που οδηγεί σε υπέροχες πνευματικές αλήθειες;

Αυτό που κάποτε απευθυνόταν αποκλειστικά στους πιστούς, όπως το κύριο μέρος της Θείας Λειτουργίας, όταν οι κατηχούμενοι εξέρχονταν, πώς είναι δυνατόν πλέον να βρίσκεται σε δημόσια θέα; Συνεπώς, η μυστηριακή ζωή της Εκκλησίας δεν μπορεί να αποτελεί υλικό διαδικτυακής εικόνας χωρίς διάκριση. Πολλώ δε μάλλον, η ζωντανή τέλεση των Μυστηρίων δεν είναι δυνατόν να υποκατασταθεί από διαδικτυακές τελετουργίες, ούτε η ιερά Εξομολόγηση από μία διαδικτυακή συμβουλευτική ή μία διαδικτυακή εξαγόρευση αμαρτημάτων .

Και κάτι τελευταίο για την επικοινωνία: Η ανάγκη των ανθρώπων να επικοινωνούν πρέπει να οδηγήσει την Εκκλησία να δημιουργήσει η ίδια δομές ηλεκτρονικής επικοινωνίας, όπως παραδείγματος χάριν, διαδικτυακές εκπομπές που ο Επίσκοπος θα δέχεται σε αληθινό χρόνο ερωτήσεις από τους πιστούς του. Όλα αυτά όμως δεν μπορούν παρά να αντιμετωπιστούν μόνον ως ένας προθάλαμος μιας αληθινής συνύπαρξης μέσα στους κόλπους της ενορίας, έναν δρόμο που θα οδηγήσει σε ενοριακές δραστηριότητες με φυσική παρουσία και συμμετοχή των πιστών.

**Η ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ ΕΝΤΟΠΙΖΕΙ ΤΗΝ  
ΑΝΑΓΚΗ ΤΟΥ ΣΥΓΧΡΟΝΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΓΙΑ  
ΑΥΤΟΚΑΤΑΞΙΩΣΗ ΟΠΩΣ ΚΑΤΑΓΡΑΦΕΤΑΙ ΣΤΑ ΗΜΚΔ  
ΚΑΙ ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΝΕΤΑΙ**

Αυτό που αναζητά ο νέος άνθρωπος στα ηλεκτρονικά μέσα κοινωνικής δικτύωσης για να αισθανθεί σημαντικός και να αυξήσει

την αυτοκαταξίωσή του, η Εκκλησία μπορεί να το προσφέρει με έναν ουσιαστικό και βαθύτερο τρόπο. Καμία εικονική δικτύωση δεν μπορεί να βγάλει τον άνθρωπο από την ασημαντότητα του, παρά μόνον η συναίσθηση πως είναι εικόνα Θεού και αποτελεί αγαπημένο παιδί Του, το οποίο είναι προορισμένο να μοιραστεί την χαρά του Δημιουργού του, να ανακαλύψει ένα ουσιαστικό νόημα ζωής, αντιμετωπίζοντας το κακό, όπως εμφανίζεται σε όλες του τις μορφές και τέλος, να μετατραπεί σε συνεργό της αγάπης του Θεού στον κόσμο.

Η αίσθηση της σημαντικότητας μπορεί επίσης να ενισχυθεί με την ανάθεση ρόλων μέσα στην εκκλησιαστική κοινότητα. Οι σύγχρονες συνθήκες θέτουν πλέον επιτακτική την ανάγκη ενεργότερης ανάμιξης του λαϊκού στοιχείου στην ζωή της Εκκλησίας και στα κέντρα αποφάσεως της ενοριακής ζωής. Αυτό δεν καταργεί την πρωταρχική ευθύνη του ορθόδοξου Ποιμένα, μεταβάλλει όμως την Εκκλησία σε έναν ζωντανό οργανισμό και ενισχύει τους δεσμούς μεταξύ κλήρου και λαού, προσφέροντας πληρότητα ζωής στην πραγματική ζωή της ενορίας και όχι στον φαντασιακό και εικονικό κόσμο του διαδικτύου.

### **Η ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ ΙΚΑΝΟΠΟΙΕΙ ΜΕ ΚΑΛΥΤΕΡΟ ΤΡΟΠΟ ΑΠΟ ΤΑ ΗΜΚΔ ΤΗΝ ΑΝΑΓΚΗ ΓΙΑ ΣΧΕΣΗ ΚΑΙ ΕΝΤΑΞΗ**

Παράλληλα, τίποτε εικονικό δεν μπορεί να αντικαταστήσει την ζωντανή ανθρώπινη επαφή μέσα στην Εκκλησία, διότι πρόκειται για μια σχέση ανθρώπων, τους οποίους ενώνει ένα κοινό πιστεύω, ένα κοινό όραμα και ένας κοινός Πατέρας. Για την ορθόδοξη ποιμαντική, η σχέση μεταξύ ανθρώπων σε όλες τις μορφές αποτελεί διαδικασία εξόδου από το εγώ και συνάντηση με το εμείς. Εκεί που ο κοσμικός άνθρωπος χρησιμοποιεί τον άλλον για να επιβεβαιώνεται, η εν Χριστώ αγάπη καλεί δύο ή και περισσότερους ανθρώπους να εξέλθουν από τον εγωισμό τους, να υπερνικήσουν

τον ναρκισσισμό τους, να ξεπεράσουν τον φόβο απώλειας της αυτονομίας τους και να αντλήσουν ταυτότητα από την ανθρώπινη επαφή.

Η εν Χριστώ, αδελφική, αγάπη αποτελεί οπωσδήποτε μία εμπειρία βαθιάς χαράς, δεν παύει όμως να είναι και αληθινά ασκητική. Ο άνθρωπος από την φύση του, την πεπτωκυία φύση του, κυριαρχείται από το ένστικτο της ατομικής επιβίωσης. Όταν μιλάμε για εν Χριστώ αγάπη εννοούμε πως η μεταμόρφωση του εαυτού μας μέσω της σχέσης με τον Χριστό μεταβάλλει τον άνθρωπο σε ένα πλάσμα με δυνατότητες αληθινής αυταπάρνησης, κατ' εικόνα και ομοίωση της υπέρτατης αυταπάρνησης του Χριστού μέσα στο σχέδιο της Θείας Οικονομίας. Εκτός Εκκλησίας, η αληθινή αγάπη είναι κάτι ουτοπικό, που κυριαρχείται διαρκώς από τους φόβους της απώλειας και της προδοσίας. Μόνο με την Χάρη του Αγίου Πνεύματος, ο εαυτός μας διευρύνεται και τείνει διαρκώς να αναζητά την άνευ ορίων αγάπη του Θεού για τους ανθρώπους.

Γι' αυτό και μέσα στην Εκκλησία, η κορυφαία βιωματική εμπειρία είναι η μυστηριακή ζωή από την οποία νοσηματοδοτούνται, ενισχύονται και αντέχουν οι ανθρώπινες σχέσεις. Μόνο με την αύξηση αυτής της ποιότητας σχέσεως, η ένταξη σε μια ηλεκτρονική ομαδοποίηση μοιάζει πλέον ασήμαντη, λίγη, ανίκανη να απαντήσει στις βαθύτερες ανάγκες, ιδιαίτερα του νέου ανθρώπου, για επαφή με ειλικρίνεια και προσφορά. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, η ορθόδοξη ποιμαντική δεν μπορεί να αποδεχθεί ως ολοκληρωμένη σχέση τη διαδικτυακή κοινωνική δραστηριότητα παρά μόνο ως ένα εργαλείο υπέρβασης προβλημάτων σε έκτακτες περιπτώσεις, όπως εκείνη του κορωνοϊού ή ως έναν προθάλαμο μιας ολοκληρωτικής σχέσης που επιτυγχάνεται μόνο μέσω της εκκλησιαστικής και ενοριακής ζωής. Σε κάθε περίπτωση, οι δυσλειτουργίες αυτές δεν λύνονται με απαγορεύσεις. Μόνον η εμπειρία βαθέων σχέσεων, με ειλικρίνεια και αγάπη είναι σε θέση να καταδείξει την επιφανειακότητα των διαδικτυακών σχέσεων

και να στρέψει τον νέο άνθρωπο στη αναζήτηση της ενοριακής κοινότητας.

## **ΓΙΑ ΜΙΑ ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ ΜΕ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ**

**Σεβασμιώτατε Αρχιεπίσκοπε Αυστραλίας κ. Μακάριε,  
Σεβασμιώτατοι και Θεοφιλέστατοι Άγιοι Αρχιερείς,  
Σεβαστοί Πατέρες και Αδελφοί,**

Σε εποχές αμφισβήτησης διαχρονικών αξιών του ανθρώπινου πολιτισμού και κατάρρευσης κεντρικών πυλώνων συγκρότησης της ανθρώπινης κοινωνίας - τουλάχιστον στον δυτικό κόσμο - η Εκκλησία οφείλει να βρει την ισορροπία ανάμεσα στις διαχρονικές της αξίες και στα νέα δεδομένα. Την ίδια ώρα που δοκιμασμένες επί αιώνες αξίες αντικαθίστανται από τον καταναλωτισμό, τον άκρατο ορθολογισμό και τον ατομικισμό, έχουμε απόλυτη ανάγκη κριτηρίων διάκρισης ανάμεσα στο καλό και το κακό, το χρήσιμο και το επιβλαβές, το κατά φύσιν και το παρά φύσιν. Ο απόστολος Παύλος, στη δεύτερη προς Τιμόθεον επιστολή του μας προσφέρει κριτήρια διάκρισης και πυξίδα πορείας:

**Β΄ Τιμ., 3:16-17**

16Ό,τι βρίσκεται στη Γραφή είναι επνευσμένο από το Πνεύμα του Θεού κι είναι ωφέλιμο για τη διδασκαλία της αλήθειας, για τον έλεγχο της πλάνης, για τη διόρθωση των λαθών, για τη διαπαιδαγώγηση σε μια ζωή όπως τη θέλει ο Θεός· 17έτσι ο άνθρωπος του Θεού θα είναι τέλειος και καταρτισμένος για κάθε καλό έργο.

Δεν υπάρχει καμία αμφιβολία πως οι μέθοδοι της ορθόδοξης ποιμαντικής οφείλουν να ακολουθήσουν τις σύγχρονες κοινωνικές ανάγκες για να έχουν την αποτελεσματικότητα που έχει ανάγκη ο άνθρωπος του 21<sup>ου</sup> αιώνα. Ιδιαίτερα οι νέοι άνθρωποι, ακόμη και με αρνητικές συμπεριφορές, μας καλούν να τους παρουσιάσουμε, με σύγχρονο τρόπο, την ορθόδοξη διδασκαλία και τον αυθεντικό τρόπο εκκλησιαστικής ζωής.

Το μόνο βέβαιο είναι πως η ποιμαντική, ιδιαίτερα προς τους νέους ανθρώπους, θα ήταν ωφέλιμο να αναχθεί σε κύριο μέλημα των ορθοδόξων τοπικών Εκκλησιών και να στελεχωθεί από ανθρώπους με γνώση των νέων συνθηκών της κοινωνικής αλλά και της διαδικτυακής πραγματικότητας, με παιδαγωγική εμπειρία, με αγιοπνευματική ευαισθησία και με εκκλησιαστικό φρόνημα.

Όλα αυτά θα ήταν καλό να συνοδευθούν από στενότερη συνεργασία σε πανορθόδοξο επίπεδο, ανταλλαγή επισκέψεων, προσφορά κινήτρων στους νέους ανθρώπους των ενοριών για κοινές δράσεις και συστηματική, βαθιά και εμπειρική μελέτη και βίωση της ορθόδοξης πνευματικότητας.

Η αποτελεσματικότητα τέτοιων πρωτοβουλιών είναι δεδομένο πως θα στηριχτεί στα ανθρώπινα πρόσωπα. Για να αναδειχθούν όμως τέτοια πρόσωπα, μόνο ένας δρόμος υπάρχει: Δημιουργία ζωντανών ενοριών με καλλιέργεια πνευματικότητας και δράσεις, πρωτοβουλίες συγκρότησης νεανικών ομίλων και ανάλογων δραστηριοτήτων, εμπιστοσύνη προς τις νεότερες γενιές και

καλλιέργεια διαπροσωπικών σχέσεων σε όλα τα επίπεδα της εκκλησιαστικής κοινότητας. Η ανάγκη για τέτοιες πρωτοβουλίες καθίσταται επιτακτικότερη λόγω της επέλασης της τεχνητής νοημοσύνης, η οποία επιφέρει νέες προκλήσεις. Όμως, ας μην ολιγοψυχούμε! Μπροστά σε κάθε νέα πρόκληση ας οπλιζόμαστε με αισιοδοξία και βαθιά πεποίθηση πως, όπως αναφέρει η προς Εβραίους επιστολή, **«ο Ιησούς Χριστός εχθές και σήμερα ο αυτός και εις τους αιώνας»**.

Η κατάθεση εκ μέρους μας των ταπεινών αυτών σκέψεων και η συμμετοχή μας στις εργασίες της Παναυστραλιανής Ιερατικής Συνάξεως, ας αποτελέσουν αφορμή για νέους προβληματισμούς, νέες πρωτοβουλίες και στενότερη συνεργασία μεταξύ όλων των μελών της εκκλησιαστικής κοινότητας της Αυστραλίας αλλά και μεταξύ όλων των μελών της ορθόδοξης οικογένειάς μας ανά την οικουμένη.

**Σας ευχαριστώ!**